Излагање проф.др Марјане Најчевске на тему "**Анализа поштовања уставно загарантованог права претпоставке невиности, налази о злоупотреби притвора, угрожавању слободе изражавања и медијских слобода и права на изражавање јавног протеста у Р.Македонији**" (надзорна расправа у Комисији за политички систем и односе између заједница Собрања (македонска Скупштина прим.) 12-13. 12.2013. године)

1. ПРЕТПОСТАВКА (ПРЕЗУМПЦИЈА) НЕВИНОСТИ

Мислим да је наша полиција погрешно разумела институт претпоставке невиности, па су при лишавању слободе заштићена лица оних који хапсе, а не грађани који су хапшени. Презумпција невиности најчешће је нарушена од стране портпарола МВР (МУП, прим), или од стране министарке унутрашњих послова. На пример, када министарка или портпарол МВР излази са изјавом да су откривени виновници за одређено дело, и у медијима се појаве имена људи који су лишени слободе, или су осумњичени од стране МВР – то јесте прекршај претпоставке невиности. Заправо, ради се о људима за које у том тренутку не постоји оптужујући акт, а камо ли коначна пресуда. Постоји само сумња полиције.

Као школски пример одсуства елементарне свести о томе шта је претпоставка невиности код највиших руководећих структура у МВР, представљао је видео-снимак лишавања слободе Љубе Бошковског који је дат од званичне стране МВР. Ово "школски пример" користим у буквалном значењу речи. Овај спот је био коришћен на часовима Факултета за безбедност као пример нарушавања претпоставке невиности.

2.ЗЛОУПОТРЕБА ПРИТВОРА

Притвор сам по себи представља контроверзан институт са аспекта концепта човекових права, идентификован је као могућа алатка тортуре, због чега су дата много велика ограничења његове употребе и подигнут је на ниво института који се примењује изнимно, а никако по правилу.

У извештајима комисије ЕУ и у пресудама Европског савета за људска права, веома јасно се подвлачи проблем могуће злоупотребе притвора у Македонији.

Премијер је поменуо 1% притворених. Не знам са каквим подацима он располаже. Оно чиме ја располажем су званични извештаји дати на интернет странама Министарства правде. Према овим извештајима, на пример, у 2012. години, у затвору се налазило у просеку 2200 лица, а у притвору су у просеку била 384 лица (што представља око 14% од укупне популације људи који су лишени слободе). По овом извештају преовлађују дуге казне притвора (изнад 150 дана), које чине изнад 1/2 од укупног броја притворених људи. Ове бројке, зар не, јасно говоре да се притвор никако не користи изнимно?

Међутим, проблем је много озбиљнији.

Притвор је очигледно искоришћен као средство тортуре у неколико случајева.

Као прво, ово је било у случају када је притворена бременита жена, која је у току притвора имала спонтани побачај и изгубила је дете. Пошто је реч о акту торуре, то је индуковано одсуство озбиљне истраге случаја и санкционисање оних који су довели до овакве ситуације (јавни тужилац, судија, управник затвора, одговора лекар...). Спонтаним абортусом је испуњено .....(правило) de minimis према којем у одређивању нивоа страдања узимају у обзир субјективни елементи (у овом случају, трудноћа жене и утврђени проблеми од стране лекара).

Као друго, ту је један од најапсурднијих случај притвора (који да није толико трагичан – био би чак и смешан). Наиме, затворенику Вранишковском (који се налазио на одслужењу

казне затвора) изречена је мера притвора за период новог суђења. Овде је исто тако искоришћен притвор за тортуру, будући да је овај – сам по себи много строжији од затвора (односно – у току притвора човек који је лишен слободе нема права на многе погодности које има као осуђен и у периоду одслуживања казне затвором).

3.НАРУШАВАЊЕ СЛОБОДЕ ИЗРАЖАВАЊА И МЕДИЈСКЕ СЛОБОДЕ

Више нема нити једног извештаја владине, међувладине или невладине организације у којој се не спомиње проблем са слободом медија у Републици Македонији.

- Поступци против медија који доводе до њиховог гашења (А1)
- Утицај власти (финансијски, функционални, структурни)
- Прогон новинара
- Судски процеси представника власти против новинара, о којима власт не обраћа пажњу на упозорења Европског савета за људска права – свако ограничење да буде неопходно у једном демократском друштву (при чему се под неопходним мисли, кроз суд.....); не обраћа пажњу ни на упозорења Европског савета за људска права - према којима је реч о контроли власти где новинари имају право да претресају и провоцирају власт, да изразе критички вредносне судове, имају право да се занимају за односе политичара (и у томе су границе прихватљивости много шире, о оних када је реч о приватној индивидуи).

Када је реч о слободи изражавања, не може се очекивати никаква помоћ од судова. Чак и у 2011. години судије су излазиле са саопштењима у којима позивају на ограничавање слободе мисли и изражавања када је јавност почела да поставља питања о њиховој независности и непристрасности.

Слобода изражавања није угрожена само када су у питању медији. Она је угрожена и на много рудиментарнијем нивоу. И то на нивоу индивидуе. Управо је власт та, која најотвореније пропагира једноумље, кроз плаћене видео-рекламе (као што је она која је постављена на међународну мрежу под именом: "знамо – ти си Македонија").

А тек да не говоримо о сиротом грађанину, коме је јасно стављено на знање да нема право да искаже незадовољство влашћу (посебно не као индивидуа). Ту је пример сиротог млекара из Битоља у чије су малтретирање били ангажовани и полиција и јавно тужилаштво и судство.

4.ИЗРАЖАВАЊЕ ЈАВНОГ ПРОТЕСТА

И последње, уставно загарантовано Право на протест (Члан 21. Грађани имају право мирног окупљања и изражавања јавног протеста без претходног пријављивања и без посебне дозволе. Коришћење овог права може бити ограничено само у условима рата и у ванредним уловима). Процењујући речи министарке за унутрашње послове од јуче, ја стичем утисак да се налазимо или у ратној или у ванредној ситуацији.

Како се ограничава право грађана на протест:

Прво, кроз огромно присуство полиције наоружане до зуба, када је реч о очигледно малом протесту, без шансе да прерасте у насилно дивљање.

Друго, одсуство полиције онда када постоји већ видљиво насиље од стране демонстраната (обично оних који бране власт или вредности које власт заступа).

Треће, дискредитацијом протеста и протестујућих од стране високих државних функционера (најчешће је то министарка за унутрашње послове). Овако нешто десило се током портеста у вези са случајем Мартина Нешковског, као и протеста поводом поскупљења струје и централног грејања. На пример, министарка ће рећи ово: "Свако има право да протестује, ако сматра да треба, али онима који данас протестују није први пут да свој револт или мржњу према појединцима или своју политичку нетрпељивост испољавају

према институцијама, што је једна лоша и недолична пракса коју ретко где можете да нађете".

Четврто, кроз директне позиве изречене од стране министарке (путем упућивања писама којим се позива на демонстранте и тражи извињење од њих).

Пето, кроз организовање контрапротеста. Управо кроз организовање контрапротеста (подршка од стране власти) по аутоматизму се суштински гуши право на протест грађана. Уместо да грађани имају могућност да искажу своје неслагање са одређеном политиком власти, да буду саслушани од власти и да им се створе услови да понуде алтернативно решење, они су стављени у ситуацију да се бране од подржавача власти (који су обично заштићени од стране полиције). Контрапротести (подршка од стране власти) обично се подводи под "спонтано окупљање грађана" суштински они који подржавају власт добијају привилегован положај у односу на оне који је критикују. Чули смо јуче министарку како је изгрдила новинаре због непријављивања протеста, али се није сетила нити једног од контрапротеста (који су увек ненајављени – будући да су спонтани и по правилу насилни, за разлику од протеста).

Оваквим начином, основно човеково право, гарантовано у Уставу Републике Македоније постаје недолично, забрањено, па и опасно за велики број грађана.

(превод Б.ЦК.)